

Zoran T. Todović

ZORAN GRMAŠ (1970–2017) ČETRDESET SEDAM GODINA BORBE

Umetnik! Rođen na zatalasanim obroncima Srema, visovima ustalasane Fruške gore, u predvorju Novog Sada, u Bukovcu, naselju koje je nazvano Kestenjara, po nekadašnjem drvoredu kestenova u kojem je do pretprošle srede tihovao naš Zoran Grmaš, a ja se nadao da će to tihovanje trajati još dugo, dugo...

Neumoljiva je bila bolest koja je nenajavljeno banula u stvaralačku tišinu prošle godine nekako u ovo vreme. Donedavno sam oštrio pero misleći na referat o njegovom bogatom umetničkom delu, ne želeći da vidim i ne želeći da pomislim da će moj poslednji referat o njegovom imponantnom opusu biti baš ovaj, koji sada čitam ovde, nedaleko od mesta gde se sve njegovo ovozemaljsko tihovanje naizgled završilo prelaskom fizičkog krhkog tela na drugu stranu nevidljivog.

Upoznao sam ga kao vrednog i posvećenog studenta kome je trebalo mnogo vremena da nešto kaže i beskrajno malo da razume ono što mu je kazano. Grmašu se desila Akademija, a nama se desio Grmaš. Uvek smo ga zvali po prezimenu Grmaš, koje mu je pristajalo bez obzira na to da li je izazivalo osećaj glasnosti ili smirenosti.

Već tokom završnih godina studija pokazao je svoju osetljivu inventivnost. Nekada dečaku zainteresovanost za skulpturu, iskazanu kroz nožićem obrađene grančice ili sekiricom oduhovljen panj. Tada, pred sam kraj osnovnih studija, Grmaš je praveći skulpturu u glini i lijući je u poliesteru, izgrađivao svoje velike grafičke listove koji su poput njegovog prezimena grmeli na posmatrača.

Nije prošlo mnogo, a potreba za pronalaženjem novih puteva uvela ga je u suptilne vode kolografije. Jedno gostovanje na *Otvorenom grafičkom ateljeu* u Narodnom muzeju u Beogradu otvorilo mu je put ka izradi grafičke ploče na običnoj kartonskoj lepenci, koju je pažljivo dubio, mestimično nalepljivao i ono što je doskoro bilo kratkotrajna grmljavina pretvorilo se u dugotrajni tok tihog, nenametljivog ali nezaobilaznog suptilnog trajanja mnoštva životnih iskri. Pretvorilo se u lepotu pronalaženja sopstvenog unutrašnjeg lika, u slojevima običnog kartona i postupnosti njegovog naslojavanja. Iz dubine materije, alhemičarski je pretvarao senu u svetlo.

Otišao nam je jednom i brzo se vratio. Otišao je bio na sever Italije, u Milano. Naučio je štošta, radeći mnogo u tamošnjim umetničkim studijima i sve to doneo u svoj Novi Sad. Jednom nam je pričao, sa neskrivenim zadovoljstvom, kako je u nekom od tih ateljea gledao iskusne majstore kako se muče da odštampaju grafiku u tehnicu suve igle, ali umetnik čiji su rad štampani stalno je bio nezadovoljan. I onda njegov tihi široki osmeh i ustreptali pogled dok izgovara: „...pokazao sam im kako to mi radimo ovde i bilo je konačno odlično...“ On je tamo bio ponosan na nas, mi smo bili ponosni na njega dok smo ga slušali kako priča ovde.

Bio je izuzetan poznavalac tajni grafičkog zanata. Začas bi pronašao nov metod na elementima poznatog. Kolografiju kao tehniku više nije napuštao, ali joj je neretko pridruživao radove istkane drugačijim postupcima u kojima su se i dalje preplitale poruke ugaonih polja uronjenih u tihu vibraciju celine, prinete na oltar njegovog umetničkog „vjeruju“, tek s ponekim intenzivno obojenim plavim ili crvenim detaljem.

U detinjstvu je crtao mape izmaštanih putovanja, a kao zreo stvaralac tvorio je mape skrivenih tajni duše. Umeo je da govori o prirodi, zanesen utiscima planina koje je kao passionirani planinar pohodio, predelima i mestima koje je upoznao. Stekao se utisak da sve to što je video smatra neizbrisivo svojim. Slike osvojenih planinskih vrhova i puteva kojima je do tih vrhova stizao ostajale su u krvotoku mašte i povremeno bi provirile iz nekog njegovog rada.

S vremenom njegovi otisci prstiju, velikih ili malih, prepoznati su na mnogim domaćim i međunarodnim izložbama i ovenčani su desetinama nagrada. Jedna od njih stigla je dan nakon njegovog odlaska.

Nenametljivost njegove prirode isticala je u prvi plan dobrotu i plemenitost čoveka koji je pronašao svoj put i sa njega više nije mogao iskliznuti niti ga je hteo menjati. Široki osmeh uvek bi prvi ulazio na vrata. Nedostajaće nam taj osmeh! Nedostajaće nam teško otrgnuta reč, ali dobro izbrušena! Nedostajaće nam pouzdan oslonac njegovog znanja! Nedostajaće nam tišina i muzika koje su izbijale iz njega, dok posmatra veličanstvenost belih pahulja prvog i svih drugih snegova koje je toliko voleo! Nedostajaće nam njegov prijateljski stisak ruke čoveka koji se ne ljuti! Nedostajaće nam ovo ogromno poslednje stablo kestena, Čarobnjak iz Kestenjare, oboreno u trenutku kada smo očekivali da još donosi plodove! Putuj s mirom na Večni Istok! Ostavio si nam blago svojih imaginarnih mapa iz kojih grmi, seva i tihuje, veličanstvenost zajednički provedenog vremena, ostavio svoj VELIKI OTISAK PRSTA neizbrisivo utisnut u vreme koje dolazi!

28. oktobar 2017, Novi Sad

(Izgovoreno na komemoraciji na Akademiji umetnosti na Petrovaradinskoj tvrđavi)